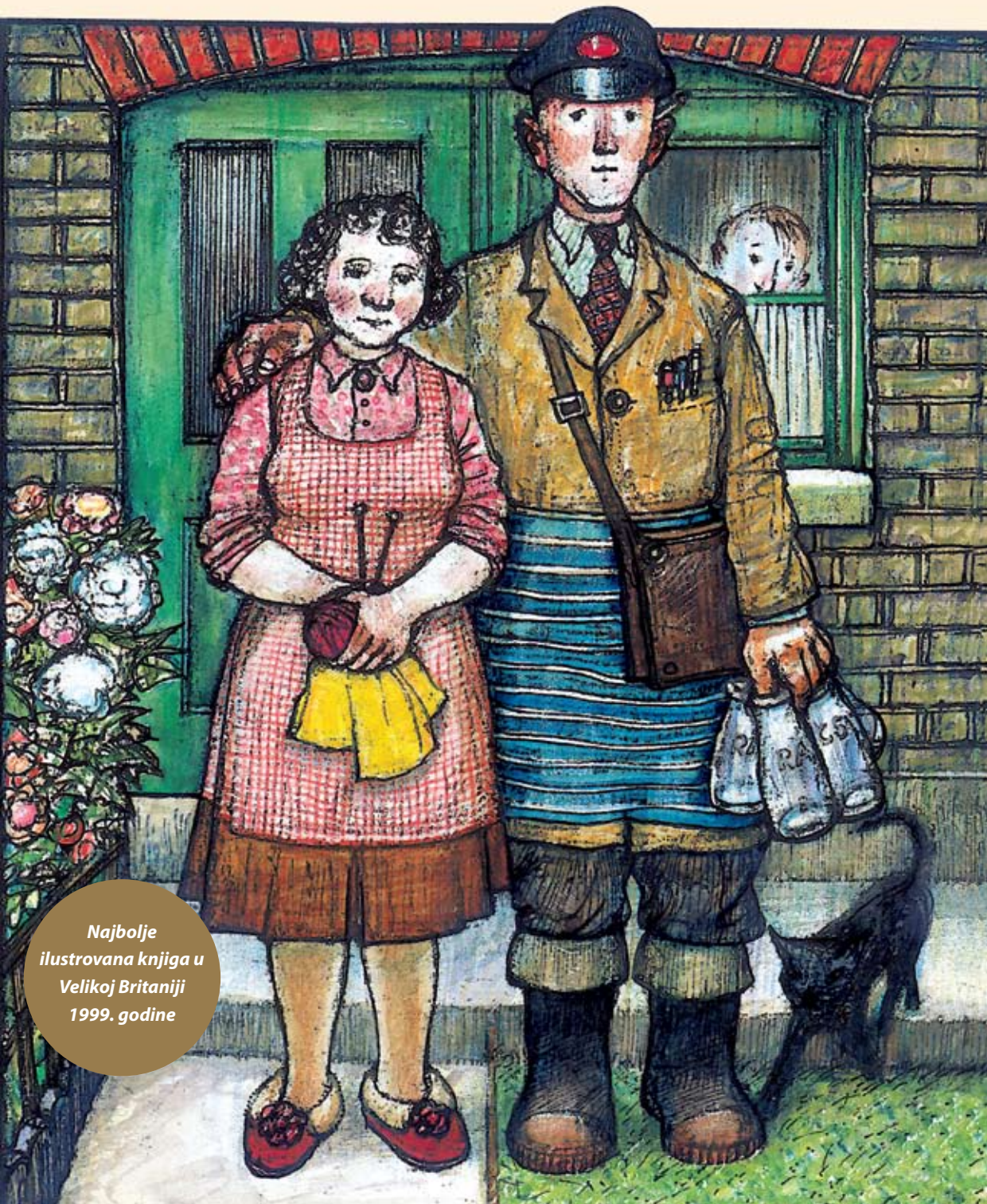

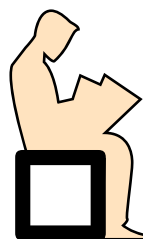
Rejmond Brigs
Etel i Ernest

*Najbolje
ilustrovana knjiga u
Velikoj Britaniji
1999. godine*

Etel i Ernest

Rejmond Brigs

omnibus
Beograd, 2013

**Rejmond Brigs
Etel i Ernest**

Edicija: SVETSKI TRAGOVI #6

Izdavač: Omnibus
www.omnibus.rs
office@omnibus.rs

Za izdavača: Dejan Vlaškalić

Urednik: Živojin Tamburić

Prava za ovo izdanje: © Živojin Tamburić

Prava u celini: © Raymond Briggs

Naziv originala: Ethel & Ernest, A True Story

Autor: Rejmond Brigs (Raymond Briggs)

Prevod: Vesna Jakanović

Predgovor : Živojin Tamburić

Grafički dizajn: Omnibus, Beograd

Štampa: Simbol, Novi Sad

Tiraž: 300

ISBN: 978-86-87071-16-2

Kuća na Zlatnom jezeru Rejmonda Brigs

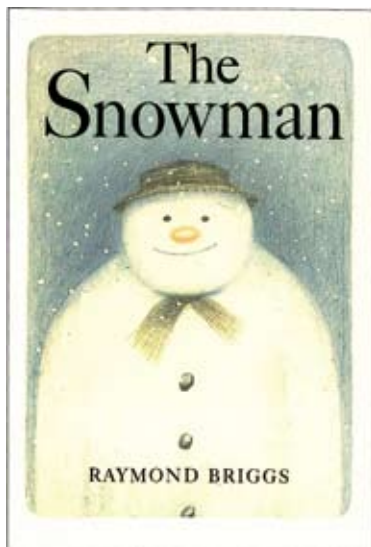
Uvod

Rejmond Brigs (Raymond Briggs) je poznati ilustrator i strip crtač u Britaniji, a preveden je i na mnoge svetske jezike. Animirani film *Sneško* (*The Snowman*), po Brigsovom stripu, prikazuje se već skoro 20 godina na britanskoj televiziji svakog Božića, a adaptiran je i u mjuzikl za pozorište. Njegove knjige sa stripovima za decu su popularne, više puta su doštampavane i korišćene za pozorišne predstave i filmove.

Njegovi stripovi za odrasle, sa političkom i socijalnom problematikom, visoko su cenjeni među kritičarima i od strane publike. Kod nas nije objavljivan i uglavnom je nepoznat.

Biografija

Rejmond Brigs je rođen u južnom Londonu 1934. godine. Pohađao je umetničke škole, a od 1950. godine počinje da objavljuje svoje likovne radove. Mada je profesionalno obrazovan da bude slikar, brzo je shvatio da slikarstvo nije njegov umetnički izraz jer, po njegovim sopstvenim rečima, „slikara interesuju boje i oblici sa figurama“, a njega je, kao prirodnog ilustratora, uvek više

Naslovna strana knjige *Sneško* (*The Snowman*, 1978)

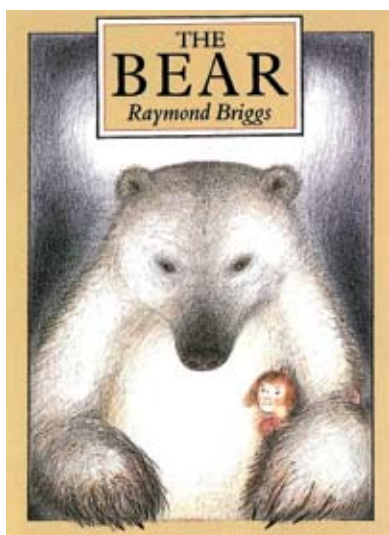
Tabla iz knjige *Deda Mraz* (*Father Christmas*, 1973)

zanimalo „pričanje priča kroz slike i crtanje za široku reprodukciju“ (Jones, 2003). Radio je ilustracije i reklame za magazine i novine, ali najviše ga je privlačio rad na ilustracijama za knjige koje su pisane za decu. Priče majke Guske (*The Mother Goose Treasury*, 1966), Džim i stablo pasulja (*Jim and the Beanstalk*, 1971), Deda Mraz (*Father Christmas*, 1973), Fungus Čudovište (*Fungus the Bogyman*, 1977), *Sneško* (*The Snowman*, 1978), *Medved* (*The Bear*, 1994) su samo neke od knjiga za decu koje je ilustrovao u svom veoma bogatom opusu.

Pomenute knjige za decu su grafički interesantne i efektno kolorisane, a posebno ih izdvaja to što su iskrene, često opore ili čak i oštre, prikazujući dečje svetove u svojoj njihovoj ozbiljnosti i bez ulepšavanja. Brigs je „jednostavno iskren o tome kako se deca u detinjstvu osećaju, umesto da prikazuje kako odrasli hoće da se deca osećaju“ (Wroe, 2004). Međutim, Brigsovo stvaralaštvo naročito obogaćuju njegovi grafički romani za odrasle,

od kojih treba istaći knjige *Džentlmen Džim* (*Gentleman Jim*, 1980), *Kada vetar duva* (*When the Wind Blows*, 1982) i *Etel i Ernest* (*Ethel and*

Ernest, 1998). Ove knjige, mada urađene istim grafičkim stilom kao i njegove knjige za decu, govore o ozbiljnim temama kao što su porodica, smrt, nepravda, nostalgija... i otkrivaju jedan umetnički opus vredan pažnje i proučavanja. Brigs danas živi skromno i povučeno u Vimblodonu (Wimbledon), predgrađu Londona, retko putuje i nerado daje intervju. Nema kompjuter i piše pisma rukom. Sa prvom suprugom živeo je trideset godina do njene smrti. Nisu imali dece jer je supruga bila bolesna od šizofrenije i bojali su se da je bolest nasledna. Sa sadašnjom suprugom Džin (Jean) živi poluodvojeno jer, kako sam kaže, teško je podnositi lom koji on oko sebe stvara (Jones, 2003).

Naslovna strana knjige *Medved* (*The Bear*, 1994)

Stripovi za odrasle

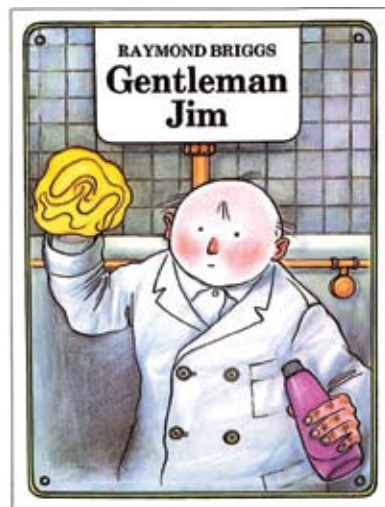
Repustiću vam da sami otkrijete bogatstvo tema i karaktera Brigsovih knjiga za decu i pokušati da osvetlim njegovo stvaralaštvo za odrasle, pre svega kroz tri njegova najznačajnija grafička romana.

Džentlmen Džim iz istoimene knjige (1980) je savesni čistač javnog toaleta. On poseduje

dečju naivnost, ali je u stvari čovek srednjih godina. Posvećen je svom teškom poslu, supruzi domaćici i uglavnom ne čini ništa izvan moralnih okvira građanske klase. Međutim, mašta da postane revolveraš ili pljačkaš bogatih na putevima - da bi dao siromašnima. Kupuje mazgu, koju naziva Crna Bes (Black Bes), oprema se plaštom i drvenim mačem i izlazi na autoput da donese pravdu.

Sve postaje komično i tužno u isto vreme i Džim završava u zatvoru. Tu priča dobija jedan neočekivani pozitivni obrt jer izgleda da je Džim sasvim srećan u zatvoru – supruga ga redovno posećuje, dobija priliku da se obrazuje, što mu je ranije zbog siromaštva bilo uskraćeno, a njegovo iskustvo u čišćenju toaleta čini ga priznatim ekspertom u ovom novom okruženju.

Kada vetar duva (1982) takođe za junake ima skromni bračni par iz radničke klase, Džima (Jim) i Hildu (Hilda), ali umesto umerene socijalne kritike koja karakteriše prethodnu knjigu, postaje velika satirična parabola o nepravdi, manipulaciji ljudima od strane politike i konačno anti-ratno delo, snažnije od svih očekivanja.

Naslovna strana knjige *Džentlmen Džim* (*Gentleman Jim*, 1980)

Brigsovi skromni protagonisti uživaju u svojoj svakodnevici kada iznenada radio vesti počinju da najavljuju dolazeći nuklearni rat i neophodne pripreme koje stanovništvo treba da preduzme da bi se zaštitilo. Poslušni supružnici podižu šator u sopstvenoj kući, zabarikadiraju vrata i prozore, nabave gas maske i naprave zalihu namirnica.

Njihova posvećenost i briga jedno za drugo, kao i marljivost da sebe zaštite, prikazana je

sa neobično velikim brojem sličica po strani. A onda dolaze dve potpuno prazne strane za koje pretpostavljamo da predstavljaju nuklearnu eksploziju negde napolju. Supružnici su potreseni, ali odlučno nastavljaju da žive u kući kao i pre, okupirani sitnim obavezama i razgovorima punim međusobnog poštovanja i pažnje. Tokom vremena hrana nestaje, oni postaju bolesni i iscrpljeni i konačno njihova tela leže u šatoru bez moći da ustanu. Još po neki pokušaj nežnog razgovora, a onda i razgovor prestaje...

Malo je knjiga koje su uspele da pokažu strahotu rata bez prikazivanja sukoba i razaranja i kako nuklearna pretnja utiče na individualne živote, kao što je uspeo Rejmondu Brigsu u ovoj duboko humanoj priči sa običnim ljudima. Knjiga je nastala u vreme „hladnog rata“ između socijalističkih i kapitalističkih država, kada je pretnja nuklearnog rata bila veoma stvarna, međutim i danas ostaje kao snažna, svestremenska, anti-ratna priča.

Treća knjiga, *Etel i Ernest* (1998) je ostvarenje u kome se Brigs osmelio da svoje ranije junake, skromne supružnike, konačno nazove prema ljudima koji su mu sve vreme bili inspiracija – svojim roditeljima. Ovde su sve metafore odbačene i on autobiografski pripoveda, po dekadama, život svojih roditelja, sve do 1971. godine kada su oboje umrli u kratkom razmaku.

Osobenosti stripova za odrasle

Postoji nekoliko zajedničkih karakteristika u Brigsovim grafičkim romanima. Pre svega to je crtež u kome prevladavaju tople boje i gde se pojavljuju ljudi sa nosevima kao manje pomorandže, dok su fizički objekti

(kuće, automobili, nameštaj) nacrtani sa više realizma. Sličice su uvek originalno bojene od strane autora, mešanom tehnikom, ali najviše pastelnim olovkama. Tople boje i dobra osvetljenost scena daju crtežu lakoću, nepretencioznost i blagi osećaj da je crtao neko mlad ili bar neko sa mladalačkom razdraganošću. Prvi, ali i trajni utisak, je da se radi o stranicama prijatnim za čitanje, bez obzira na ozbiljnost tematike.

Naslovna strana knjige *Kada vetar duva* (*When the Wind Blows*, 1982)

Brigsov crtež zaista izgleda lako nacrtan, za razliku od na primer *Krisa Ve*a (Chris Ware), *Sakoa* (Sacco) i *Seta* (Seth) koji takođe crtaju dokumentarne stripove, ali ekstremno detaljno. Set i Ve čak prave makete zgrada u kojima se njihovi junaci kreću da bi mogli da crtaju dovoljno precizno. Nina Bunjevac, na primer, iscrpljujuće pedantno prikazuje svaku tačku prilikom nanošenja senki na svoje, uglavnom autobiografske, crteže. Naravno, Brigsova prividna lakoća crtanja ne umanjuje njegovo

majstorstvo da nam prikaže detalje realnog sveta kao i suptilna zbivanja i osećanja.

Zajednička narativna karakteristika Brigsovih stripova za odrasle je u tome što su uvek obrađene snažne moralne poruke - da je život težak, da ga treba živeti pošteno i sa respektom prema drugima, pre svega najbližima u porodici. Naročito važna poruka je da treba biti zainteresovan za svet oko nas, biti otvoren za nove mogućnosti i uživati u tom podarenom životu bez obzira na zadata materijalna i socijalna ograničenja. Sve to je uglavnom dato kroz teme koje se ponavljaju i koje su autorov najveći interes – običan svakodnevni život, rutinski poslovi u domaćinstvu, ali protkane sa dubljim socijalnim i psihološkim

kontekstom - usamljenost, nostalgija, roditeljska ljubav, neizbežna smrt. Njegove poruke su suptilne, ispunjene humorom i odišu iskrenom empatijom prema skromnim ljudima radničke klase, njegovim glavnim junacima.

Neki kritičari nameću deskriptivnu oznaku „dokumentarna realnost“ za Brigsove stripove za odrasle, ali zbog opuštenog i skoro dečjeg crteža radije bih se opredelio da Brigsove stripove najkraće opišem kao „svakodnevne istine“.

Etel i Ernest

Interesantno je da je ovo prva knjiga Rejmonda Brigs koja koju sam pročitao. Tek kasnije, oduševljen ovim prvim susretom, počeo sam polako da upoznajem i ostale delove njegovog stvaralaštva. Mislim da neće biti pogrešno da se i naši čitaoci susretnu sa Brigsom kroz ovu njegovu knjigu za odrasle, nastalu u 64-oj godini njegovog života.

Sadržaj

Ako uzmemo u obzir da je ovo knjiga o jednostavnim ljudima, da nema velikih dešavanja kao što su razvodi i ubistva, da opisuje teškoće života bez sentimentalnosti, onda je zaista zadivljujuće, a mnogo je iznenadilo i samog autora, da je knjiga prevedena na mnoge jezike i da je samo englesko izdanje prodato u preko 100.000 primeraka. Čak se u engleskim osnovnim školama pominje ova knjiga kao značajna za razumevanje života običnih ljudi i engleskog klasnog društva u 20. veku. Bilo je neophodno da prođe

skoro 30 godina od smrti njegovih roditelja da bi Brigs mogao da se posveti opisu njihovih života i njihovom odnosu koji je bio ispunjen međusobnim poštovanjem i ljubavlju, a što je njega očigledno obeležilo i formiralo kao čoveka i autora.

Knjiga počinje u kasnim dvadesetim godinama prošlog veka kada su se Etel, sobarica, i Ernest, raznosač mleka, upoznali, zavoleli i venčali. Nešto kasnije su kupili kuću i tu živeli do svoje smrti 1971. godine.

Etel i Ernest pred kućom u kojoj će živeti preko 40 godina

Socijalne konotacije

Ova knjiga nam donosi socijalne aspekte engleskog društva u periodu od preko 40 godina u 20. veku kroz životne anegdote jedne porodice. Kroz godine koje prolaze, precizno smo informisani o raznim promenama koje je englesko društvo doživljavalo – kako u tehničko-tehnološkom smislu, tako i u smislu mode, obrazovanja, zdravstvenog sistema i razvoja političke svesti. Sve je to dato slikama koje se dešavaju uglavnom unutar kuće i prikazuju svakodnevni život protagonista, a sva ta spoljna dešavanja otkrivaju se onim što se vidi kroz prozore kuće, vestima sa radija i kasnije televizije, a ponajviše kroz razgovore supružnika i njihovo tumačenje sveta koji se menja. Te slike su tople, humorne i informativne. Radi se o jednoj izuzetno vrednoj socijalnoj studiji života predstavnika radničke klase kroz ovaj period, „u Engleskoj bez Najk (Nike) patika i kompjutera“ (Jones, 2003).

Na primer, Ernest obaveštava svoju suprugu da će ugalj uskoro biti njihov jer je nacionalizovan. On je pripadnik siromašnog sloja i nada se sada boljoj budućnosti. Njegova domaćica, prirodno konzervativna i skeptična, stišava njegov entuzijazam tihim komentaram „Kladim se da ćemo ga ipak plaćati“. Ovakav odnos između nadanja (Ernest) i realnosti (Etel) i stalna, blaga tenzija koja zato postoji među njima, nešto je što čini sastavni deo njihovih života, ali i izvor mnogih duhovitih situacija. Kao i engleski filmski režiser Ken Louč (Ken Louch), Brigs ostaje doživotni simpatizer i pripoveda o ljudima koji teško žive i rade i podržava njihove moralne principe.

Političke konotacije

Od političkih konotacija, tu je pre svega isticanje neporecive odvojenosti klasa u engleskom društvu. Kada mladi Rejmond Brigs dobija mesto u srednjoj školi, koju njegovi roditelji u svoje vreme zbog nedovoljno novca nisu mogli da pohađaju, otac komentariše: „Nadam se da neće postati suvuše otmen za

nas“. Ernest hoće da kaže da će njihov sin, posle završenog obrazovanja, pripadati višoj klasi nego što su oni, a klase se u engleskom društvu međusobno ne druže i ne mešaju, ponekad čak i kada su u pitanju roditelji i deca. Jednom drugom prilikom, Etel ponosito ističe kako njegov sin igra ragbi, koji se smatra, i pored očigledne grubosti i nasilnosti, sportom kojim se bave viši slojevi društva.

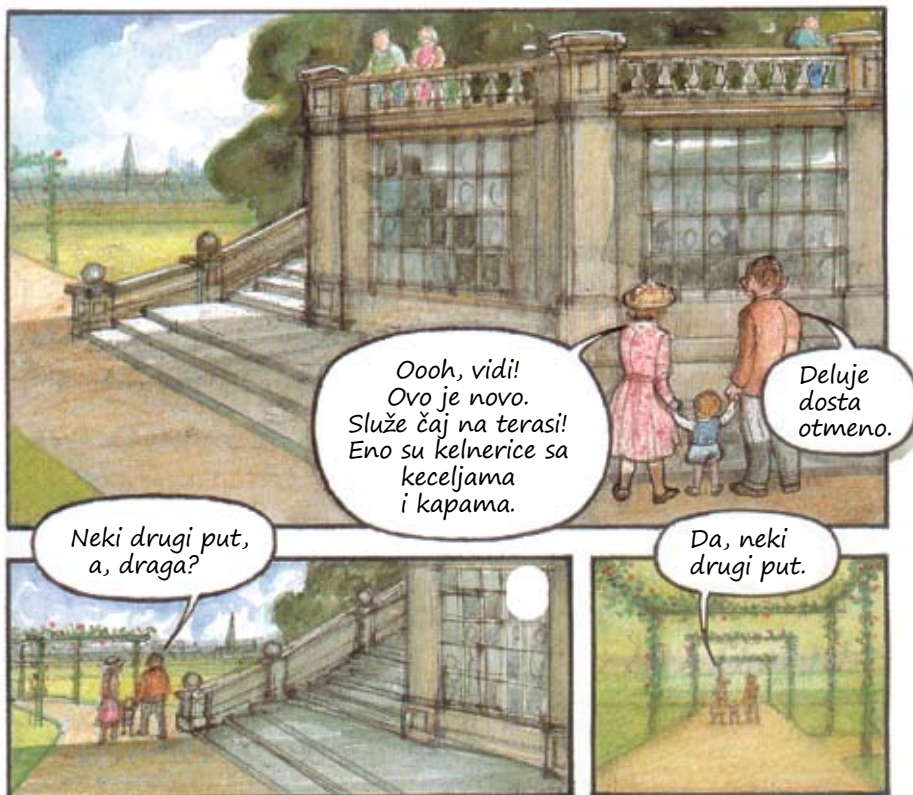
Knjiga osvetljava ove društvene različitosti najčešće na jedan dobroćudan, zabavan, pa čak i šaljivi način. Tako Ernest jednom čita iz novina da porodici treba 6 funti nedeljno da bi bila iznad linije siromaštva, a Etel pita: „Šta je to linija siromaštva“. „Nemam pojma“, kaže Ernest, „samo bih voleo da imam 6 funti nedeljno“.

Treba naglasiti da protagonisti ove knjige svoju sudbinu ipak doživljavaju pozitivno, nalaze puno zadovoljstva u svojoj skromnoj svakodnevici i mire se sa nametnutim društvenim položajem. Priča je povremeno kritična prema postojećem političkom ustrojstvu, ali nikada ne prelazi granicu prema revolucionarnom stavu.

Takođe, svedoci smo mnogih velikih svetskih i političkih događaja – nezaposlenost u tridesetim godinama, uspon Hitlera, eksplozije bombi Irske Republikanske Armije, Drugi svetski rat, evakuacija dece iz Londona, bombardovanje Londona, Dan pobeđe, Hirošima, Korejski rat, „hladni rat“, spuštanje na Mesec, itd. Međutim, sve je to dato kroz vidokrug ovih supružnika. Kada Ernest, pre Drugog svetskog rata, objašnjava ženi da je Jevrejka u Nemačkoj zabranjeno da se venčavaju za Nemce, Etel komentariše: „Ne bih ni htela da se udam za Nemca“.

Emotivne konotacije

Evidentna je velika međusobna privrženost ovih supružnika. Knjiga nas stalno podseća na njihovo međusobno poštovanje i ispomaganje. Dubina ovih osećanja uglavnom se ispoljava u malim gestovima – kuvanje čaja od strane

Mirenje sa položajem radničke klase

jedne osobe za oboje, po neka nežna reč ili zagrljaj, ili skidanje čizama sa umornih nogu.

i osećanja sa nama čitaocima je ono što najviše osvaja prilikom čitanja ove knjige.

Pri ovom detaljnom opisivanju života svojih roditelja, Rejmond Brigs, jedino dete Etel i Ernesta, skoro je neprimetan i ostaje povučeni svedok dešavanja, iskrenih očiju i beskompromisan prema sebi i svojim uspomenu. Međutim, trebalo je da prođe skoro 30 godina da bi sakupio snagu da nacrtá svoju majku na samrtnoj postelji. Brigsova želja da bude iskren i nesebično podeli sve svoje misli

Poređenje sa filmom *Na Zlatnom jezeru*

Verovatno bi bilo logično da uporedim ovu knjigu sa nekim od filmova Kena Louča, koji se u mnogim svojim filmovima dobronamerno zanima za obične ljude, ili sa nekim od

Supružnička podrška

stripova Džoa Sakoja koji pripoveda na dokumentarni način (*Palestine, Safe Area Gorazde*). Ipak, mislim da bi bilo interesantno objasniti osobenosti ove knjige kroz upoređenje sa poznatim filmom *Na Zlatnom jezeru* (*On Golden Pond*) sa sličnom tematikom. Film je režirao Mark Reidel (Mark Raydell) 1981. godine sa jakom glumačkom ekipom – Henri Fonda (Henry Fonda), Džejn Fonda (Jane Fonda) i Ketrin Hepbern (Katharine Hepburn). Ovo popularno ostvarenje je romantična, „holivudska“ priča o odnosu ostarelog profesora i njegove odane supruge, ali još više o nemogućnosti komunikacije između profesora i njegove ćerke. Film pokušava da bude nepretenciozan, ali nam u isto vreme daje poplavu dirljivih emocija, naročito između profesora i ćerkinog mladog sina, tako da je konačni utisak da se radi o filmu sa prenatlaženim emotivnim nabojem.

Uspešna komunikacija se prvo nekako uspostavlja između profesora i dečaka, a zatim, uz mnogo obrta i „napora“, između profesora i ćerke. Sve se odigrava i završava srećno, na divnom Zlatnom jezeru, gde ostareli supružnici imaju vikendicu i gde sa zadovoljstvom provode svoje penzionerske dane. Osvrnuo bih se na nekoliko različitosti između ovog filma i Brigsove knjige. Oba dela govore o snažnom, ali i nežnom odnosu između supružnika i njihovom isto takvom

odnosu prema jedinom detetu. Brigsova knjiga pokriva duži vremenski period, a film samo pozne godine aktera. U filmu dolazi do promene ponašanja, pa čak i mišljenja glavnih karaktera, a životno iskustvo nam govori da ljudi vrlo retko menjaju svoje mišljenje. U tom smislu, mnogo više verujemo Brigsovim protagonistima koji ostaju karakterni isti, od početka do kraja, dok spoljašnji svet samo evoluiraju njihovu percepciju tog sveta.

Dalje, sukob oca i ćerke u filmu je nerealan veliki za odnos između roditelja i jedinog deteta. U Brigsovoj knjizi se uopšte ne govori o osećanjima između njega i njegovih roditelja.

Poslednji razgovori sa majkom

Ona se naslućuju kroz svakodnevno opštenje i sitne gestove. Podrazumeva se da ima nekih problema, ali nikada toliko velikih da se zaboravi iskonska ljubav između deteta i onih koji su mu podarili život. Za razliku od filma, Brigs nema potrebu da pravi nepotrebne drame. Takođe, Brigs se ne ustručava da nam pokaže da se život ipak završava smrću, ma koliko to bolno bilo, dok holivudski film elegantno zaobilazi tu činjenicu i izgleda da će ostareli par

živeti većito na divnom jezeru i uz popravljene odnose prema sopstvenoj ćerki. Doduše, postoji nagoveštaj fizičkog slabljenja kod aktera filma, pre svega kod profesora koga glumi Henri Fonda, ali se smrt ne prikazuje, jer to je nešto što Zapadna publika ne želi da vidi i čuje. Ne treba da ulazimo sada u analizu zašto holivudski junaci moraju prividno da traju većito i zašto holivudski stvaraoci smatraju da to treba servirati publici, važno je da Brigs ne beži od ove činjenice. On govori o smrti kao neumitnom kraju života, bez „patosa“ i suza, tako da sudbine njegovih junaka doživljavamo kao verodostojne.

Dakle, ako želite da upoznate stvarni život jedne engleske porodice iz radničke

klase tokom nekoliko dekada, prikazan detaljno i bez ulepšavanja, ali sa humorom i naklonošću, pročitajte ovu knjigu u kojoj junaci žive na nekom svom Zlatnom jezeru – kući u Wimblدونu u južnom Londonu.

Pisac Nik Hornbi (Nick Hornby), autor knjige *O dečaku* (*About a Boy*, 1998), koja je pretvorena i u uspešni film, kaže za ovu Brigsovu knjigu: „Sociolozi su pričali mnogo duže, a rekli mnogo manje i sa mnogo manje topline i prisnosti, od onoga što kaže ova knjiga“ (Hornby, 1999).

Živojin Tamburić,
maj, 2013.

Literatura

Cooke Rachel, *Big kid, 'old git' and still in the rudest of health*, *The Observer*, UK, 2008.

Hornby Nick, *Mum and the Marxist*, *The New York Times*, USA, 1999.

Jones Nicoletta, *Raymond Briggs Blooming Books*, „Jonathan Cape“, London, UK, 2003.

Secher Benjamin, *Raymond Briggs: 'I don't believe in happy endings'*, *The Telegraph*, UK, 2007.

Wroe Nicholas, *Bloomin' Christmas*, *The Guardian*, UK, 2004.

Etel i Ernest

Rejmond Brigs

Etel i Ernest

PONEDELJAK

1928

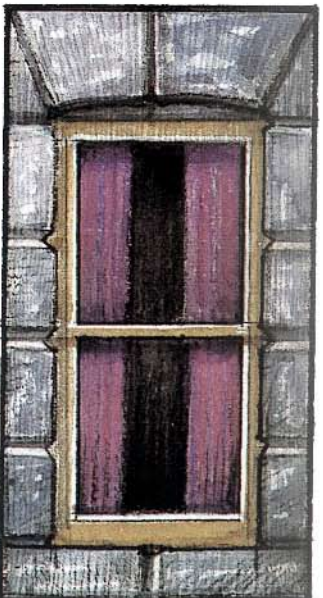
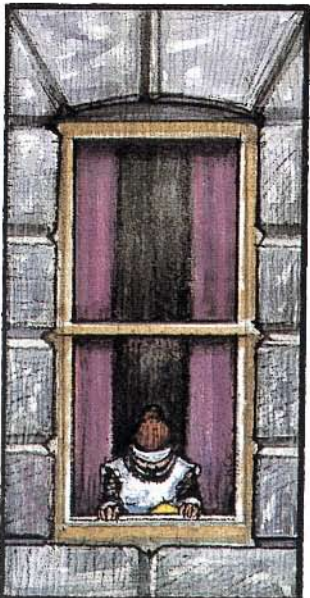
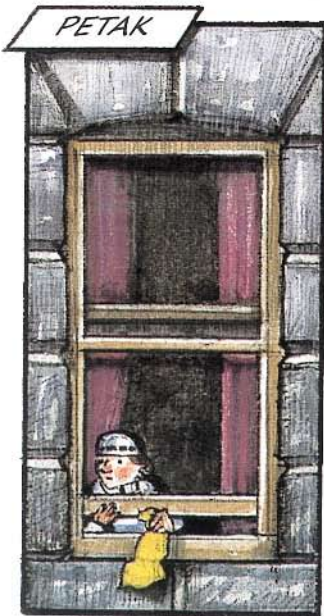
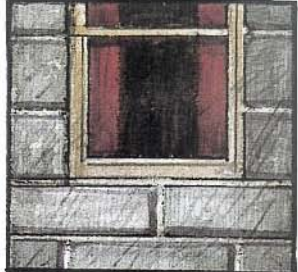

UTORAK

SREDA

Divno je cveće,
draga.

Jeste li svi
ovde odrasli?

Ma, to tata...
On je lud za baštom.

Da. Nas jedanaestoro.
Trinaestoro sa
mamom i tatom.
Bob, Biti, Meg, Edi,
ja, Frenk, Flo, Džesi,
Džordž, Džo i Bil.

Džordž je poginuo
u ratu. Bob je umro
još kao beba. Biti je
umrla sa dve i po
godine.

Nikad me nisi zvao TVOJOJ kući, dragi.

Ovaj, pa... tamo nije tako lepo kao kod tebe, draga.

U našem kraju su ti sve sami probisveti i trgovci. Konji i kola po celoj ulici...
 Ne mož' da se prođe od voća i povrća...
 Staro gvožđe, preprodavci svega i svačega...
 I tri kafane...
 Tipovi igraju karte na pločniku...
 i ima konjskih - ovaj... konjskog đubreta svuda.
 Tuče ispred kafana - čak i žene...
 Ni pajkani tamo ne zalaze.
 Poslednjeg što je otiš'o su prvo prebili a onda seli na njega i zviždali mu u pistaljku da dovuku još pajkana.
 Nije to za **TEBE**, draga.

Oh, dragi Ernest!

Da li ja to dobro razumem da hoćeš da nas **NAPUSTIŠ**... i **UDAŠ SE** - za nekog **MUŠKARČA**?

Da, madam. Mnogo mi je žao.

1930

~

1940

Oooh! Divno je!
Ali osam stotina
i dvadeset pet
funti!
Možemo li mi da
priuštimo toliku
hipoteku?

Da! Lako!
Uskoro ću
dobijati tri
gvineje nedeljno.
Osim toga
imamo dvadeset
pet godina.
Devetsto...
ovaj... devetsto
pedeset...pete,
biće naša.

